

MÓDIS LÁSZLÓ

ADALÉK SZENCZI MOLNÁR ALBERT ÉLETÉHEZ

Néhai Csikesz Sándor debreceni egyetemi tanár még az 1930-as évek folyamán, valószínűleg 1934-ben, a budapesti országos református kiállítás alkalmával egy Szenczi Molnár Alberttől származó könyvbejegyzésre bukkant. A bejegyzést tartalmazó könyv a Szenczi Molnár Albert által magyar nyelvre fordított Kálvin: Institutio (Az keresztyéni religio es igaz hitre valo tanítás... Hanau, 1624) egyik példánya. Csikesz Sándor a bejegyzéseket lefényképeztette a könyv címlapjával együtt. Szándéka az volt, hogy ez adatokat feldolgozza és közreadja az általa szerkesztett Theologiai Szemle c. folyóiratban. Részint nagy elfoglaltsága, részint betegeskedése miatt azonban erre 1940-ben bekövetkezett haláláig nem kerülhetett sor.

Nekem mint egykori tanítványának, majd később a szerkesztési munkákban állandó segítőtársának többször megmutatta az értékes leletet, elmondotta a közléssel kapcsolatos terveit. Azt mindannyiszor hangsúlyozta, hogy a bejegyzés eddig ismeretlen adatokat tartalmaz és egy része Szenczi Molnár A. életének azon éveiből származik, amelyekből nincsenek adataink. Egyéb részletet, sajnos, nem figyeltem meg különösebben, sem fel nem jegyeztem, arra számítva, hogy úgyszólván megjelenik majd és nyomtatásban rendelkezésre áll.

Csikesz Sándor halála után hagyatékában sikerült megtalálnom e fényképeket s az örökösök készséggel engedték át a Csikesz Sándor Emlékkönyvekben való közlésre. A sorozat hatodik kötetébe be is illesztettem. Ez a kötet azonban nyomtatásban már nem jelenhetett meg, de kézírata megmaradt.

Mivel ez adalék a szakembereket érdekelheti és szakszerű feldolgozóra is találhat, Tolnai Gábor kérésére az alábbiakban készséggel adom közre.

Az említett könyv három lapján találunk három különböző bejegyzést.

Első lap:

„Hunc librum Serenissimi Principis Gabrielis
jussu, Haydelbergae aerumnabili labore
ungarice versum, tandem post
naufragium, Hanoviae in
exilio, typis editum.

Illustri Academiae Frankeranae, gratulans in
eam popularium suorum ingressum, ac felicem
adventantibus quoque precans successum, ac
in ejusdem Acad. Bibliothecam petens liberum introitum,
amanter et observanter bonique ominis
ergo offert et ddt. Lib. M. C.
Albertus Molnar Interpres
per manum.

Venerandi Academiae ejusdem Antecessoris
Dni. Doctoris Sibrandi Lubberti S. S. Theologiae
Professoris clarissimi ac veritatis divinae
apertoris integerrimi

Anno Christi Servatoris, «»» 1624
Ipsa die festo Pentecostes.” [Május 26].

Második lap:

„Pauli Turij Ecclesiae Szantoviensis.
Praeter Apostolicas post Christi tempora chartas,

Huic peperére libro secula nulla parem.

Alb. Mol.

Az szent könyvec után, kiket a nagy Apastaloc irtac,
Ennél job könyvet még soha senki nem irt.

Auxiliare Mihi Sanctorum Vita, Salus, Sors,
Tu Sis Sancta Trias Sors Mea Vita Salus.

Matthias Plato Sup(er) intendens Ambirgensis.

Multa Movet mundus, martem mortemq(ue) minatur,
Perdures, pulcrum pro pietate pati.

Torquemur trahimur, toleramus tetra facemus :
Tanta tamen tandem tollet tortura triumphum.

Rom. 8. Co. 31.

Hogyha az Isten vagon mi velünc,
vallyons' kicsoda volna ellenünc ?

Viro R(everen)do et pia eruditione
clarissimo Dn. Martino K. Perlaki
hospiti suo percharo [praeclaro], et in Christo
fratri dilectissimo, amoris et me-
moriae ergo haec pauca adscribebat

Albertus Molnar Szenciensis
ex Transsylvania in patriam
misellam iter faciens, et toti ecclesiae
Reiq(ue) Publ. Levensi felicia quaeque pnans
Anno Christi 1628. 8. Julij.

Sim quocunque loco, sim modo Christe, tuus."

Harmadik lapon :

„Quisquis amat, Calvine, Dei coelestia
verba,

Is gaudet scriptis te superesse tuis :
Consona sunt etenim Christo tua scri-
pta Magistro,

Consensu Christi vivis in urbe Dei.

Valentinus Győrj
apposuit Levae,
Anno 1624.
Mense Julio. mpria."

Ugyanezen lapon lejjebb :

„Ipset. Dnus Adamus Horváth
dono dedit Paulo Budai mp.
p. t. VDM. Nagy Bajomiensi
A. 1810. 23^a Septembr."

Az első és második lapon levő bejegyzés kétségtelenül Szenczi Molnár Alberttől származik. Elég összevetni a mellékelt hasonmásokat a Dézsi Lajos által fakszimilében közölt Szenczi Molnár-féle levéllel (Szenczi Molnár Albert. Bp. 1897. 128. lapnál és Szenczi Molnár Albert naplója, levelezése és irományai. Bp. 1898. mell.).

Az első bejegyzés Szenczi Molnár Albertnek a franekerai egyetemen és annak nagyhírű professzorával, Lubbertus Sibrandussal való kapcsolatára nyújt értékes tájékoztatást. Ezekről Dézsi Lajos nem szól és Szenczi Molnár A. kiadott írásai sem emlékeznek meg. Lubbertus korának egyik legkiválóbb professzora volt. (V. ö. Herzog—Hauck : Realencyclopädie für protestantische Theologie und Kirche. 3. kiad. 11. köt. Leipzig, 1902, 653—654. l.)

A második bejegyzés történeti része még értékesebb. Az 1627—1628. évekből Dézsi Lajos még egyetlen adatot sem ismert Szenczi Molnár Albertre vonatkozólag. E bejegyzésből

megtudjuk, hogy Szenczi Molnár A. 1628. július elején Léván tartózkodott és oda Erdélyből érkezett. Ebből azt is következtethetjük, hogy kassai állását már korábban elhagyta.

Az ugyanitt említett Perlaki K. Márton 1645—1668-ig (Szinyei szerint 1678-ig) lévai ref. lelkész és esperes volt. Reá vonatkozó adataink igen hiányosak. (Vö. Szentkúti Kiss Károly; Monographiai vázlatok. Pápa, 1879, 31. l. —, valamint a Prot. Egyh. és Iskolai Lap-ban idevonatkozólag közölt cikkei: 1878, 18. sz. és 1880, 7. sz.; továbbá Szinyei József: Magyar írók élete és munkái. 10. köt. Bp. 1905, 794. h.). 1628-ban már lehetett lévai lelkész.

A harmadik lapon levő bejegyzések főként a könyv vándorlásával kapcsolatban értekesek. Érdemileg ezekkel sem kívánok foglalkozni, csupán annyit jegyez meg, hogy a könyv jelenlegi holléte ismeretlen. A Somogy megyei Nagybjom ref. egyháza annakidején az országos ref. kiállításon semmiféle anyaggal sem szerepelt, tehát ez a könyv sem volt birtokában. De egy 1931-ben történt összeírás alkalmával sem jelezte, hogy könyvtárában 1711 előtti könyv lenne. — Maga Budai Pál 1805-ben lett nagybjomi lelkész és később esperes. 1845-ben nyugalmába vonult s 1854-ben halt meg. (Szinyei I. köt. 1389. h. — Gulyás Pál: Magyar írók... 4. köt. 220. h.) Mivel Budai kéziratai a csurgói ref. gimn. könyvtárába kerültek, esetleg könyvei is oda kerülhettek.

CSAPODI CSABA

KIADATLAN ZRÍNYI-LEVELEK AZ ESZTERHÁZY-LEVÉLTÁRBÓL

Az Országos Levéltárban őrzött Eszterházy hercegi levéltárban meglehetősen sok olyan forrásanyag található, amely Zrínyi Miklósról szól. Ennek az az oka, hogy Zrínyi az Eszterházy-család három tagjával állt kapcsolatban: Miklós nádorral és ennek két fiával, Lászlóval s Pállal, aki később szintén nádor lett. A viszony a három személyhez más és más színvonalú. Eszterházy Miklós mint Magyarország nagyhatalmú palatinusa áll a pályája kezdetén álló fiatal Zrínyi előtt — hiszen Zrínyi a nádor halálakor mindössze huszonöt éves —, aki mint a királyi akarat hivatalos közvetítőjével kerül kapcsolatba vele. Tudjuk, Bécs menyire rossz néven vette és komoly fenyegetésekkel nyomatékozva tiltotta a török elleni vállalkozásokat. A Zrínyi-testvéreknek is elégszer kijutott tehát ezekből a tilalmakból, fenyegetésekből, melyeket a nádor kénytelen közvetíteni, bár fölfelé ő is követeli a török elleni erélyes fellépést.¹

Zrínyi Miklósnak Eszterházy Miklóshoz intézett két levele maradt fenn. Az egyiket 1643. június 12-én írta s benne ellenségeinek valamiféle vádjá ellen védekezvén arról a dilemmáról szól, hogy „ha fogunk meg mernénk mutatni a töröknek, semmi nyavalyánk nem lenne”, de ebben az esetben „őfelsége haragjába esnénk”. Mindkét levelet először Hajnal István használta föl,² az 1643. levél szövegét Markó kiadta.³ A másik levélben 1645. aug. 22-én katonái fizetlensége miatt emel szót a ná⁴ornál, aki a levelet nem sokkal halála előtt kaphatta kézhez. Ezt a levelet alább közöljük.⁴

Ezen két levélen kívül Eszterházy Miklós iratai közt található Zrínyinek 1642. ápr. 14-én III. Ferdinándhoz intézett sajátkezű fölterjesztése, melyben már alig leplezett fölindulással szinte követeli a támadási tilalom föloldását a büntetlenül garázdálkodó török ellen: Ez az írás bizonyosan nádori tiszte folytán került Eszterházy Miklóshoz. Hajnal és Klaniczay azt a levelet is felhasználta már, de kiadva nincs, ezért közöljük.⁵

Van még egy érdekes levél Eszterházy Miklós iratai közt, amelyet nem Zrínyi Miklós írt ugyan, de egy elveszett Zrínyi-levél tartalmát őrizte meg. Wesselényi Miklósnak, a későbbi nádornak válasza ez⁶ Zrínyi 1644. március 6-i levelére, arra az elhatározására, hogy

¹ L. az erre vonatkozó Eszterházy-levéltári forrásokat Hajnal István cikkében: Az ifjú Zrínyi első csatásairól. (Napkelet 1929. 830—842. l.)

² I. m. 841. Datalását Klaniczay Tibor állapította meg: Zrínyi Miklós. Bp. 1954. 39. l.

³ Markó Árpád: Zrínyi Miklós levelei. Bp. 1950. 18—19. l. A levél keltét 1642-re teszi.

⁴ A két levél együtt található az Eszterházy hg. Itárban. E. Miklós nádor iratai. I. a. személyi iratok. E. Miklóshoz intézett levelek. 626. fasc. A két levél egymásba van hajtvva s az 1643-i levél külsején egykorú felirat: Zriný Miklos V[ram] levele. — Eszterházy Miklós 1645. szept. 11-én halt meg. A teljes egészében sajátkezű levél datálását I. Klaniczay I. m. 41. l.

⁵ Hajnal I. m. 840. l. Klaniczay I. m. 37. l. A levél megtalálható: Eszterházy Itár. E. Miklós nádor iratai. II. Nádori iratok. 632. fasc. r. jézésú csomag.

⁶ Uo. V. vegyes iratok. 638. fasc.